

9. Універсальне охоплення послугами охорони здоров'я. Аналітична довідка ООН. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2020-12/UN%20Policy%20Paper%20on%20UHC_final%20UKR.pdf.

10. Ященко Ю. Б., Семенюк О. А. Передчасна смертність населення та шляхи її попередження в Україні (аналітичний огляд наукової літератури). Україна. Здоров'я нації. 2011. № 3 (19). С. 143-150.

11. World Health Report 2002. Reducing Risk, Promoting Healthy Life (Доклад о состоянии здравоохранения в мире, 2002. Снижение риска, формирование здорового образа жизни). Женева: ВОЗ, 2002. 248 с.

Лихолат А.

магістрант II курсу

спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник – викл. Гулик С. В.

ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Вступ. Класифікація туристично-рекреаційних ресурсів добре розроблена в літературних джерелах з географії, туризму і має значну бібліографію. Цими дослідженнями займалися такі науковці, як М. Ананьєв, О. Бейдик, Й. Гілецький, Н. Зачиняєв, В. Квартальнов, М. Крачило, О. Любіцева, П. Масляк, М. Мироненко, І. Смаль, С. Попович, І. Твердохлебов, Н. Фалькович тощо. Однак слід зауважити, що єдиної, загальноприйнятої їх класифікації досі немає.

Виклад основного матеріалу. Більшість існуючих класифікацій, представлених різними науковцями, можна поділити на два підходи в залежності від того, під яким кутом зору розглядаються в них рекреаційні ресурси:

1. Класифікації, в основі яких лежать уявлення про походження рекреаційних ресурсів, тобто генетичний підхід;

2. Класифікації, у яких рекреаційні ресурси поділяються за використанням в залежності від певних видів рекреаційної діяльності, тобто класифікації, в яких використовується ситуативний підхід.

Найбільшого розповсюдження набув перший вид класифікацій, він є традиційним, більш ґрунтовним, практично-орієнтованим. Аналіз наукових публікацій за цією тематикою доводить, що здебільшого автори пропонують за походженням виділяти два чи три види рекреаційних ресурсів. Так, найчастіше в якості рекреаційних ресурсів розглядаються окремі компоненти географічного середовища, зокрема два їх типи природні і культурно-історичні ресурси; три види рекреаційних ресурсів виділяє більша кількість дослідників, причому класифікації виглядають таким чином:

- природні – природно-технічні (антропогенні) – соціально-економічні;
- природні – історико-культурні – соціально-економічні.

Також є наукові дослідження, в яких домінує тільки один вид рекреаційних ресурсів (здебільшого це природні ресурси).

Другий вид класифікацій є менш поширеним. Він заснований на розподілі рекреаційних ресурсів в залежності від використання для різних форм рекреаційної діяльності. У залежності від цих форм різні автори пропонують і в більшості випадків окремо розглядають: туристські, лікувальні ресурси та ресурси відпочинку. Слід зазначити, що визначення туристських ресурсів і ресурсів відпочинку не відрізняються від визначення рекреаційних ресурсів, хоча поняття туризму і відпочинку досить чітко розгалужені [4].

П. Масляк виділяє три основні групи рекреаційних ресурсів: природні, історико-культурні та соціально-економічні.

До природних рекреаційних ресурсів належать природні та природно-антропогенні геосистеми, природні об'єкти, явища і процеси, які володіють внутрішніми і зовнішніми властивостями й характерними рисами для організації сезонної або цілорічної рекреаційної діяльності. У межах природних рекреаційних ресурсів можна виокремити такі ресурси: кліматичні, ландшафтні, орографічні, бальнеологічні, біотичні, грязьові, водні та інші ресурси.

Історико-культурні рекреаційні ресурси включають рекреаційно привабливі пам'ятки історії, архітектури археології, місця, які пов'язані з життям і діяльністю видатних історичних осіб, території, де збереглися яскраво виражені етнографічні особливості, культові споруди, музеї, картинні галереї тощо. Усі ці рекреаційні ресурси приваблюють людей з метою задоволення їх духовних потреб і здатні задовольнити жагу до пізнання, зміни довкілля для психофізіологічного відновлення особистості.

Матеріально-технічне озброєння рекреації і туризму новітніми основними фондами, все більш виразне втручання економічних важелів у цю сферу господарювання, конструктивні зміни в природному та історико-культурному довкіллі, які планомірно здійснює людина, викликають необхідність виділення соціально-економічних рекреаційних ресурсів. До них належить матеріально-технічна база рекреації і туризму, відповідна транспортна інфраструктура, трудові ресурси тощо, а також різні аквапарки, плавальні басейни, стадіони, тенісні корти і т. ін. Частка таких штучно створених людиною рекреаційних ресурсів постійно зростає.

Поняття «рекреаційні ресурси» є не лише географічним, а й історичним. Тому з часом виникали, виникають і будуть виникати все нові види

рекреаційних ресурсів. Розуміння цього факту дало змогу відомому українському вченому в галузі рекреаційної географії О. Бейдику виділити уфологічні рекреаційні ресурси – території, на яких виявлені аномальні явища, спричинені контактами з неземними цивілізаціями. Хоча наукою такі контакти не доведені, рекреаційно-туристичне господарство дедалі частіше долучає території ймовірної присутності форм життя неземного походження до туристичних об'єктів [3].

Беручи до уваги сучасні тенденції урізноманітнення видів і характеру господарської діяльності, Й. Гілецький пропонує розмежовувати поняття «природні ресурси матеріального виробництва» та «природні ресурси нематеріального виробництва». Серед видів господарської діяльності, які належать до нематеріального виробництва, безпосередньо на природних ресурсах базуються тільки туризм і рекреація та частково охорона здоров'я. Щодо інших видів виробництва нематеріальних послуг чи благ навколишня природа виступає на сучасному етапі розвитку продуктивних сил тільки як природні умови, а не природні ресурси. Тому термін «природні ресурси нематеріального виробництва» практично можна вважати тотожним терміну «природно-географічні туристсько-рекреаційні ресурси».

Природно-географічні туристсько-рекреаційні ресурси – компоненти, тіла і явища природи, які можуть використовуватись у туристсько-рекреаційній діяльності з метою споглядання, пізнання, відпочинку та оздоровлення [2]. Й. Гілецький пропонує класифікувати природні ресурси матеріального виробництва за належністю кожного з видів до однієї з оболонок Землі (геосфери), використовуючи усталений у географічній науці геосферний підхід. Суть його полягає у тому, що кожна з чотирьох оболонок Землі, які, взаємопроникаючи і взаємодіючи, творять географічну оболонку Землі, представлена декількома основними видами природних ресурсів, що в тій чи іншій мірі використовуються у суспільному виробництві.

У структурі природних ресурсів нематеріального виробництва за геосферним підходом виділяють: у складі літосфери – гірські породи, геоморфологічні процеси та їх наслідки (виверження вулканів), форми рельєфу; у складі атмосфери – рекреаційно-кліматичні ресурси, атмосферні явища (полярне сяйво, гало, міраж, затемнення Сонця); у складі гідросфери – водні ресурси (звичайними прісними водами для пиття, мінеральними водами для споживання у лікувальних цілях), водні об'єкти з прибережною зоною, гідрологічні явища та їх наслідки; у складі біосфери – рослинні, тваринні ресурси і гриби [2].

Важливе значення для вирішення проблем сталого розвитку людського суспільства має класифікація природних ресурсів за

ступенем вичерпності. Традиційно за цим підходом ресурси поділяють на невичерпні й вичерпні. Невичерпними й практично необмеженими на сьогодні вважаються ресурси сонячної радіації, енергії вітру, припливів, тепла земних надр і т. д.

Вичерпні ресурси у свою чергу ділять на відновні та невідновні. До невідновних належать мінеральні, які служать у матеріальному виробництві мінеральною сировиною або джерелом енергії (вугілля, нафта, газ, уранові руди). Відновними вважаються усі ресурси біосфери, земельні, водні, які мають природну здатність до самовідновлення. Однак природний процес самовідновлення триває дуже довго, а тому щодо цих видів ресурсів важливою умовою є забезпечення їх раціонального, регламентованого використання, а також здійснення заходів, які сприяють відновленню запасів і їх якості (рекультивація деградованих земель, лісорозведення та насадження лісів на місці вирубаних, розведення звірів, риб, сприяння гніздуванню птахів, виживанню тварин у зимову пору і т. д.) [2].

І. Смаль виокремлює природно-географічні та суспільно-історичні рекреаційно-туристичні ресурси з подальшим поділом перших на геологічні, геоморфолого-орографічні, ландшафтні, флоро-фауністичні, кліматичні та погодні, водні; других – на археологічні, архітектурні, подієво-інформаційні, науково-пізнавальні, героїко-виховні, літературно-мистецькі [6].

Найбільш деталізовану й докладну класифікацію рекреаційних ресурсів здійснив О. Бейдик. Ним розроблені також методичні підходи та методики інвентаризації й оцінки рекреаційних ресурсів різних видів, складені бази даних щодо кількісної та якісної характеристики рекреаційних ресурсів в межах України та її регіонів.

О. Бейдик вирізняє природно-географічні, природно-антропогенні, суспільно-історичні ресурси та суперточку-тур [1].

До природних рекреаційно-туристичних ресурсів (РТР) відносяться об'єкти та явища натурального походження, залучені у сферу рекреації та туризму.

Природно-антропогенні РТР – геосистеми, до складу яких входять природні і антропогенні об'єкти, що використовуються в туристсько-рекреаційному господарстві: природні та біосферні заповідники, національні природні парки, заказники, ботанічні сади, зоологічні, дендрологічні, регіональні ландшафтні парки тощо.

Суспільно-історичні РТР – об'єкти та явища антропогенного (соціально-економічного, суспільно-історичного) походження, залучені в сферу рекреації та туризму. До складу суспільно-історичних РТР входять архітектурно-історичні, біосоціальні, подієві ресурси.

Біосоціальні РТР об'єднують культурно-історичні та інші об'єкти, пов'язані з певним життєвим циклом або епізодом тієї чи іншої видатної особи (народження, діяльність, перебування, смерть, поховання). Зважаючи на те, що всім історико-географічним подіям та їх рушійним силам (проявам природних, суспільних законів) притаманна реальність, останні доцільно трактувати «за модулем», не розділяючи на позитивні та негативні. Події РТР – найсуттєвіші прояви соціального та природного руху, знакові події в історії певної території (політичні, військові, культурні, економічні, екологічні).

Додатково О. Бейдик виділяє певну групу так званих трансресурсних об'єктів, які можуть належати одночасно до різних видів РТР. Він поділяє їх на 2 види: 1) гомогенні (біпатриди) РТР, що являють собою природні та соціальні об'єкти і явища, які прослідковуються як на території України, так і в межах певної зарубіжної країни, де вони виникли; 2) парарекреаційні (латентні) РТР – об'єкти, явища природного, природно-антропогенного, суспільно-історичного, біосоціального, подієвого походження, які ні юридично, ні фактично не залучені до туристської індустрії, але характеризуються привабливим пізнавально-туристським потенціалом (зруйновані або перепрофільовані сакральні споруди, історичні кладовища або окремі поховання, цікаві явища природи, інженерні комунікації, споруди або їх елементи, суспільні події) [1;5]. Суперточка-тур – точкова територія, що поєднує унікальні природні та суспільні ресурси, займає домінуючу висоту і характеризується суттєвою соціально-історичною значимістю подій, що відбувались (відбуваються) в її межах або в межах простору, що візуально сприймається з неї. Цьому простору притаманне, як правило, високе пейзажне різноманіття та сполучення природних компонентів, атрактивність ландшафту.

Висновки. На основі аналізу теоретичних джерел, власних досліджень вважаємо доцільним виділяти природно-географічні, природно-антропологічні, суспільно-історичні та суспільно-географічні туристично-рекреаційні ресурси.

Туристично-рекреаційні ресурси – це об'єкти та явища природного, природно-антропогенного, соціального походження, які завдяки таким властивостям, як унікальність, історична або художня цінність, оригінальність, естетична привабливість і лікувально-оздоровлювальна значущість, сприяють відновленню та розвитку фізичних і духовних сил людини, її працездатності, використовуються для надання рекреаційно-туристських і курортно-лікувальних послуг, впливають на територіальну організацію рекреаційної діяльності, формування рекреаційних районів (центрів), їх спеціалізацію та економічну ефективність.

Список використаних джерел:

1. Бейдик О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. К.: ВПЦ «Київ. ун-т», 2001. 395 с.
2. Гілецький Й. Класифікація туристсько-рекреаційних ресурсів за геосферним підходом. URL: <http://geoinfo.if.ua/klasifikatsiya-turystsko-rekreatsijnyh-resursiv-za-heosfernym-pidhodom/> (дата звернення 22.10.2023).
3. Масляк П. Рекреаційна географія : навчальний посібник. К.: Знання, 2008. 343 с. URL: http://pidruchniki.ws/15840720/turizm/rekreatsiyuna_geografiya_-_maslyak_po (дата звернення 22.10.2023).
4. Покоłodна М. Рекреаційна географія: навч. посібник. Харків : ХНАМГ, 2012. 275 с. URL: <http://eprints.kname.edu.ua> (дата звернення 10.11.2023).
5. Скрипник Н. Рекреаційна географія: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 296 с.
6. Смирнов І. Г. Логістика туризму. К.: Знання, 2009. 444 с. URL: http://pidruchniki.ws/1806020341429/logistika/metodika_viznachennya_logistichnogo_potent_sialu_rekreatsiyno-turistichnih_resursiv (дата звернення 02.09.2023).

Муха В.

магістрант II курсу

спеціальності 106 Географія

Науковий керівник – проф. Кузишин А. В.

ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ (СУБРЕГІОНАЛЬНИЙ ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ)

Проблема оцінки ризиків розвитку соціальної сфери є новим напрямком розвитку та функціонування складових елементів соціальної сфери.

Для оцінки ризиків розвитку соціальної сфери нами було підбрано систему показників, які дозволяють проаналізувати сучасний стан функціонування її базових елементів, а також здійснити узагальнюючий аналіз результатів соціологічного опитування споживачів послуг соціального спрямування в межах досліджуваного регіону.

Ми розглядаємо об'єкти соціальної сфери як суб'єкти, які орієнтовані на вирішення соціальних проблем, задоволення соціальних потреб інноваційним способом, одночасно обслуговуючи загальні інтереси – тобто вони орієнтовані в першу чергу на соціальний вплив, а не на отримання прибутку. Загалом суб'єкти соціальної сфери діють на основі та в поєднанні з місцевими коріннями (традиціями), користуючись перевагами спільного управління. Їх функціонування відзначається прямою кореляційною залежністю – зниження інтересу до їх пропозиції через зниження доходів суспільства та менші фінансові витрати органів місцевого самоврядування на підтримку організацій соціальної сфери. При